

1. BÖLÜM

Sosyal Becerilerin Zihinsel Engelli Bireylere Kazandırılmasında Sportif Aktivitelerin Rolü

Mehdi DUYAN¹

GİRİŞ

Engelli bireylerin herkes gibi fiziksel, sosyal ve duyuşsal ihtiyaçları bulunmaktadır. Söz konusu bireylerin Sosyal çevrede yaşamlarını sürdürebilmeleri için İhtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir(Kırımoğlu ve ark.2016). Engelli bireylerin toplum içerisinde kaliteli bir yaşam sürdürmeleri açısından ihtiyaç duydukları alanlarda eğitim olanaklarını sağlamak gerekmektedir. Gelişim ve bireysel farklılıklar dikkate alınarak onların eğitsel ve sosyal yönden bütünleşmelerini sağlamak açısından oldukça önemlidir. Engelli bireyler grubunda yer alan zihinsel engelli bireylerin öğrenme güçlüğü yaşamalarının yanı sıra akranlarıyla uygun sosyal beceriler geliştirme ve onlarla yeni sosyal beceriler elde etme yeteneklerinin oldukça kısıtlı olması da sosyal becerilerdeki yetersizliklerini daha da arttırmaktadır. Sosyal becerilerin zihinsel engellilere kazandırılması onların özgüvenlerini geliştirme, liderlik, bağımsız hareket etme, topluma uyum sağlama ve diğer bireylerle iletişim sağlama, sürdürme ya da sonlandırma gibi özelliklerini destekler. Zihinsel engelli bireylerin psikososyal ihtiyaçlarını gidermenin ve onlara sosyal beceriler kazandırmanın etkili araçlardan biri de sportif aktivitelerdir. Dolayısıyla

¹ Dr.Öğr.Üyesi, İnönü Ün.v.Spor Bilileri Fak. mehdi.duyan@inonu.edu.tr

KAYNAKLAR

- Akmanoğlu, N. (2008). Otistik çocuklara kötü niyetli yabancı kişilerin kaçırma girişimlerinden kaçınmayı öğretme. Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Aksu, M. (2011). Zihinsel engelli çocuklarda görsel sanatlar eğitiminin motor beceri gelişimine katkısı. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı. Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Arslan, H., & Altıntaş, G. (2014). Engellilerin çalışma yaşamına katılımını artırarak toplumla kaynaşmalarını sağlamayı hedefleyen bir model önerisi. Cankiri Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2), 165-186.
- Avcıoğlu, H. (2012). Zihinsel yetersizliği olan çocuklara sosyal beceri kazandırma işbirliğine dayalı öğrenme ve drama yöntemlerinin etkililiği. Eğitim ve Bilim, 37(163), 110-125.
- Aydın, A., & Sönmez, O. İ. (2014). Zihinsel yetersizliği olan çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının çocukların sosyal becerilerine etkisi. YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(1), 149-168.
- Bakanlığı, M.E.B (2006). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. Resmi Gazete, 26184, 31-05.
- Başkanlığı, T.B.Ö.İ. (2008). Özürlüler kanunu ve ilgili mevzuat. Baskı. Ankara: TC Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- Bayazıt, B. (2006). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda eğlenceli atletizm antrenman programının psikomotor özelliklere etkisi. Doktora Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Bayazıt, B., Meriç, B., Aydın, M., & Seyrek, E. (2007). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda eğlenceli atletizm antrenman programının psikomotor özelliklere etkisi. SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, V (4) 173-176
- Buz, S., & Karabulut, A. (2015). Ortopedik engelli kadınlar: Toplumsal cinsiyet çerçevesinde bir çalışma. Iğdır University Journal of Social Sciences, (7), 25-45.
- Canbay, H. (2010). Lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Programı, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Coleman, D. (2000). "Assisted suicide and disability", Human Rights: Journal of the Section of Individual Rights and Responsibilities, 27 (1), 1-11.
- Çetin, A.G.A., Alkan-Ersoy, Ö. (2017). 12-14 yaş arası ergenlerin sosyal beceri düzeyi ile ebeveynlerine bağlanma güvenliği arasındaki ilişkinin incelenmesi. Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi, 7 (2), 419-440.

- Çevik, O., & Kabasakal, K. (2013). Spor etkinliklerinin, engelli bireylerin toplumsal uyumuna ve sporla sosyalleşmelerine etkisinin incelenmesi. *International Journal of Social and Economic Sciences (IJSES)* E-ISSN: 2667-4904, 3(2), 74-83.
- Çoruhlu, T.Ş., Nas, S. E., Çalık, M., Ergül, C., Çepni, S., Aslan, A., Çakırhmetoğlu, B. (2019). Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrencilere yönelik fen deneyleri kılavuzu: "Madde ve Doğası" örneği. *Uluslararası Fen, Matematik, Girişimcilik ve Teknoloji Eğitimi Kongresi, Tam Metin Kitabı*.
- Çubukçu, Z., Gültekin, M. (2006). İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler. *Bilgi*, (37), 155-174.
- Davaslıgil, Ü. (1984). Zihinsel engelli çocukların öğrenmeye hazırlıklı hale getirilmelerinde kişilik, duygusal ve sosyal gelişimlerinin önemi ve bazı eğitim teknikleri. *Eğitim ve Bilim*, 9(51), 4-10.
- Demir, G. T., & İlhan, E.L. (2020). Engelli sporcularda spora katılım motivasyonu. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 21(1), 49-69.
- Dernekbaz, S. (2010). Zihinsel engelliler için matbaa eğitim programının oluşturulması. Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Matbaa Eğitimi Anabilim Dalı, Matbaa Eğitimi Programı, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Doğan, Ş., & Şeşen, E. (2019). Engelli öğrencilerin sınıf içi iletişimi: Niğde örneğinde ilköğretim öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine dair görüşleri. *Aksaray İletişim Dergisi*, 1(2), 136-155.
- Dünya Engellilik Raporu (2011). Yönetici Özeti, 62783 v2
- Erdoğan, E., Sözen, H., & Cevahircioğlu, B. (2014). Farklı spor branşındaki üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(33), 828-834.
- Gazete, T.R. (2005). Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. Kanun Tarih ve Sayısı, 1.
- Genç, Y., & Çat, G. (2013). Engellilerin istihdamı ve sosyal içirme ilişkisi. *Akademik İncelemeler Dergisi (AID)*, 8(1), 363-394.
- Girli, A., & Çorbacı Serin, G. E. (2012). Zihinsel engelli ergenlerin sosyal beceri düzeyleri ve davranış problemleri ile ebeveynlerinin genel öz yeterlilik algı düzeylerinin karşılaştırılarak incelenmesi, *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 69-80.
- Görgü, E. (2006). Erken çocukluk döneminde zihinsel engelli çocukların kaynaştırılması. *SAPİENS Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Dergisi*, 2 (7), 32-36.
- Gresham, F.M. & Reschly, D.J. (1988). Issues in the conceptualization, classification and assessment of Social skills in the mildly handicapped. *Advances in School Psychology*, 6, 203-247.
- Günaydın, B., Mirzeoğlu, N., & Hakan, A.C.A.R. (2019). Zihin engelliler beden eğitimi dersi içerik ve uygulamalarının değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 235-242.
- Gündoğdu, C., Aygün, Y., İlkım, M., & Tüfekçi, Ş. (2018). Explaining the Impact of Disabled Children'Engagement with Physical Activity on Their Parents'

- Smartphone Addiction Levels: A Sequential Explanatory Mixed Methods Research. *Journal of Education and Training Studies*, 6(2), 44-53.
- Heikinaro-Johansson, P., & Sherrill, C. (1994). Integrating children with special needs in physical education: A school district assessment model from Finland. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 11(1), 44-56.
- Hizmetler, Sosyal, ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu (1983). Kanun Numarası: 2828. Kabul Tarihi, 24(05).
<http://gunaydinmus.com/haber/karma-pota-projesiyle-spora-basladilar-11360.html> erişim tarihi 25 Nisan 2020
- https://eob.marmara.edu.tr/eob_menu/koordinatörlük/engelli-haklari-ve-etik/engelli-bireylerin-haklari-beyannamesi erişim tarihi 12 Nisan 2020
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Engellilik#cite_note-2 erişim tarihi 15 Nisan 2020
- Ilkım, M., Canpolat, B., & Akyol, B. (2018). The Effects Of Eight-Week Regular Training In Amateur Amputee Football Team Athletes' Body Composition. *Turkish Journal Of Sport And Exercise*, 20(3), 199-206.
- İlhan, E. L., Kırımoğlu, H., Tunçel, M., & Altun, M. (2015). Zihinsel engelli çocuklarda özel atletizm antrenmanlarının öz bakım beceri düzeylerine etkisi. *Journal of Kırşehir Education Faculty*, 16(3), 145-160.
- İlhan, E., & Esentürk, O. (2014). Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği (ZEBSEYFÖ) geliştirme çalışması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9 (1), 19-36.
- İlhan, L. (2008). Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Beden Eğitimi ve Sporun Sosyalleşme Düzeylerine Etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 315-324.
- Kahraman, H. (2019). Zihinsel ve ortopedik engelli bireylerin ebeveynlerinde engellilerin hakları hakkında bilgi sahibi olmanın yaşam doyumu ve ebeveynlerin strese başa çıkma tutumları ile ilişkisi. *Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul*.
- Kalaycı, S., & Akin, A. (2019). Engellilere yönelik yerel sosyal hizmetlerde belediyelerin yeri: malatya büyükşehir belediyesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22(2), 663-674.
- Kanun, S. (2005). Engelliler Hakkında Kanun. Kabul Tarihi, 1(7).
- Kaya, D., & Eratay, E. (2009). Yetişkin zihin engelli bireylerin sosyal becerilerinin gelişiminde yaratıcı drama yönteminin etkililiğinin incelenmesi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 4(8), 53-74.
- Kırımoğlu, H., Dalli, M., Yılmaz, A., & Say, M. (2017). Examination of teacher candidates' attitudes towards sportive activities of mentally disabled individuals (Muğla Sıtkı Koçman University example) Öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum düzeylerinin incelenmesi (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi örneği). *Journal of Human Sciences*, 14(4), 3116-3125.
- Kırımoğlu, H., Esentürk, O., İlhan, E. L., Yılmaz, A., & Kaynak, K. (2016). İlköğretim, Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi Öğretmenleri İle Beden

- Eğitimi Ve Spor Öğretmen Adaylarının Zihinsel Engelli Bireylerin Fiziksel Egzersize Katılımının Etkilerine Yönelik Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(4), 231-244.
- Koca, C. (2010). Engelsiz Şehir Planlaması Bilgilendirme Raporu, Dünya Engelliler Vakfı, İst.
- Koparan, Ş. (2003). Özel ihtiyaçları olan çocuklarda spor. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 153-160.
- Köksal, G. (2011). Zihinsel engelli çocukları olan ebeveynlerin yaşamlarında algıladıkları stresi yordayan faktörlerin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Ana Bilim Dalı, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Kömerik, D., Kırzioğlu, P., & Efeoğlu, D. (2012). Zihinsel engelle sahip bireylerde ağız sağlığı. *Atatürk Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi*, 22 (1), 96-104.
- Kuru, E. (2004). Türkiye ve Kazakistanlı spora katılımcı erkek üniversite öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçlarının karşılaştırılması, *Bilgi*, 30, 203-233.
- Küçükali, A. (2015). Engellilere uygulanan sosyal yardımlar. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 16(35), 100-115.
- McFall, R. M. (1982). A review and reformulation of the concept of social skills. *Behavioral Assessment*, 4, 1-33.
- McGuire, İ., & Priestly, P. (1981). *Life after school: A social schools curriculum*. Oxford: Pergamon Press
- MEB (2015). Çocuk gelişimi. Ankara
- MEGEP (2007). Çocuk gelişimi ve eğitimi. Zihinsel engelliler. Ankara.
- Natan, K. (2007). Zihinsel engelli çocuğu olan ve zihinsel engelli çocuğu olmayan annelerin depresyon ve kaygı düzeyleri. Yüksek Lisans, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji, İnsan Bilimleri ve Felsefe Anabilim Dalı, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Odluyurt, S., Değirmenci, H. D., Adaloğlu, İ., & Kapan, A. (2015). Otizmlı çocuklara doğrudan ve video modellerle birlikte sunulan pecs uygulamasının etkilerinin karşılaştırılması. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 7(2), 316-342.
- Okur, N., & Erdugan, E. F. (2010). Sosyal haklar ve özürllürler: Özürllürlük modelleri bağlamında tarihsel bir değerlendirme. II. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu, 245-263.
- Ömeroğlu, E., Büyükoztürk, Ş., Aydoğan, Y., Çakan, M., Özyürek, A., Gültekin Akduman, G., ... & Özaydın, L. (2014). *Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Beceri Destek Eğitimi Öğretmen Rehber Kitabı (OSBEP)*. Ankara: İstatistik Dünyası.
- Önalın, F. A. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1), 39-58.
- Özabacı, N. (2006). Çocukların sosyal becerileri ile ebeveynlerin sosyal becerileri arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Journal of Social Science*, 16 (1), 163-179.

- Özdemir, M., İlkım, M., & Tanır, H. (2018). The effect of physical activity on social adaptation and skills development in mentally disabled individuals. *European Journal of Physical Education and Sport Science*, 4(1), 64-71.
- Özdemir, M., Karadağ, H., & İlkım, M. (2019). Yüzme sporuna devam eden hafif zihinsel engelli bireylerin özgüvenlerinin değerlendirilmesi: (Nitel bir çalışma). II. Uluslararası Beden Eğitimi, Spor, Rekreasyon ve Dans Kongresi, 20-21 Nisan 2019, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Türkiye.
- Özer, D. (2006). Zihinsel engelli çocuklar ve spor aktiviteleri. *SAPİENS Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Dergisi*, 2 (7), 26-31
- Özokçu, O. (2008). Birlikte Eğitim Ortamlarındaki Zihin Engelli Öğrencilere Sosyal Becerilerin Kazandırılmasında Doğrudan Öğretim Yönteminin Etkililiğinin İncelenmesi. Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Öztabak, M. Ü. (2017). Engelli bireylerin yaşamdan beklentilerinin incelenmesi. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (9), 355-375.
- Riggio, R.E. (1986). Assessment of basic social skills. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(3), 649- 660.
- Sarıca, F. E. (2019). Zihinsel engellilerde ehliyet. Yüksek Lisans, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Hukuku Anabilim Dalı, Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Selimoğlu, H., & Aydan, A. (2019). Akran öğretiminin zihinsel yetersizliği olan bireylerin sosyal kabulü ve benlik saygısına etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(3), 639-658. doi: 10.16986/HUJE.2018042227
- Shepherd, G. (1983). Introduction. *Developments in Social Skills Training*. (1-17). S.Spence & G. Shepherd (Eds.), New York: Academic Press.
- Sözleşme, Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin (2009). Kabul Tarihi: 27.05. 2009.
- Şahin, H. (2017). Engellilik ve etik. *Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları*, İzmir.
- Şirinkan, A., Şirinkan, S., & Çalışkan, E. (2008). Engellilerde beden eğitimi ve spor dersinin öğrenci bakış açısıyla değerlendirilmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(2), 9-15.
- Toy, A. B., Toros, T., Gündoğan, U., Öğraş, E. B., & Cetin, M. İşitme Engelli Güreşçiler İle İşitme Engelli Sedanter Bireylerin Bazı Değişkenler Açısından Benlik Saygısı Ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Sportive*, 3(2), 48-61.
- Ünal, N. (2009). Zihinsel engelli çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumları ile normal gelişim gösteren çocukların zihinsel engelli kardeşlerine yönelik davranışlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi Anabilim Dalı, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- World Health Organization (1980). International classification of impairments, disabilities, and handicaps: a manual of classification relating to the consequences of disease, published in accordance with resolution WHA29. 35 of the Twenty-ninth World Health Assembly, May 1976.

- Yalçınkaya, Ö., Uçar, Ö., & Uçar, E. (2013). Web destekli uzaktan eğitim sistemi ile eğitilebilir zihinsel engelli çocuklara sosyal beceri öğretimi. Antalya, İnternet Teknolojileri Derneği.
- Yetim, A.A. (2014, Mayıs). Engelliler sporuna sosyolojik yaklaşım. II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, Batman Üniversitesi, Batman.
- Yılma, G., & Uçan, B. (2014). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda müzik aletlerinin görsel destekli algılanabilirliği üzerine bir çalışma (İstanbul/Sancaktepe Örneği).The Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 4(1), 10-15.
- Yükselen, A. (2006). Zihinsel engelli çocuklarda drama. SAPIENS Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Dergisi, 2 (7), 20-25.